

Leerlingpopulatieplan OBS de Bouwsteen

Inleiding: perspectief en consequenties

OBS de Bouwsteen is de school in het dorp Finsterwolde. In principe gaan alle kinderen uit het dorp naar OBS de Bouwsteen.

De laatste jaren is er vanuit de overheid steeds meer aandacht voor de basisvaardigheden, taal, rekenen en lezen. Het team onderschrijft dit belang, een goede basis voor elk kind. Maar bij deze basis hoort ook een brede ontwikkeling en de mogelijkheden voor kinderen om te ontdekken waar ze goed in zijn. En dat is in Finsterwolde niet automatisch gelijk aan taal, rekenen en lezen.

Dit leerlingpopulatieplan moet inzicht geven in de populatie van onze school, inzicht aan onszelf, maar ook aan andere belanghebbenden zoals de ouders van de school, het bestuur en de Inspectie. Op basis van de beschrijving in dit plan moeten keuzes gemaakt worden. Keuzes voor het onderwijs op de Bouwsteen, op het gebied van de basisvaardigheden, maar ook op andere terreinen. Het moet ertoe bijdragen dat we (team en belanghebbenden) een reëel beeld hebben van de mogelijkheden en verwachtingen van onze kinderen.

Opzet

Er is veel onderzoek gedaan naar factoren die de ontwikkeling van een kind bepalen. Als uitgangspunt voor dit leerlingpopulatieplan hanteren we de publicatie van het Nederland Jeugd Instituut (NJI) "Risicofactoren voor onderwijsachterstanden" uit 2012 (bijlage 1). In deze publicatie wordt er uitgegaan van drie factoren die van invloed zijn op het ontstaan van achterstanden: kindfactoren, gezinsfactoren en schoolfactoren. In dit leerlingpopulatieplan analyseren we de stand van zaken op de Bouwsteen op deze drie deelgebieden.

Kindfactoren

Kindfactoren zijn in hoge mate bepalend voor het schoolsucces van kinderen. De meest in het oog springende factor hierbij is intelligentie. Het IQ van het kind is een vast gegeven, waarbij wel de kanttekening moet worden geplaatst dat bij het bepalen van IQ bij jonge kinderen regelmatig een vertekend beeld ontstaat. Naarmate kinderen ouder worden, wordt de IQ-bepaling betrouwbaarder. Het IQ van het kind bepaalt de hoeveelheid en het tempo waarmee een kind leerstof kan opnemen. Een kind met een laag IQ heeft een lager leerstofplafond dan een kind met een hoger IQ en zal ook baat hebben bij vaker en meer herhaling van de leerstof, middels verlengde instructie en oefening. Ook het gedrag van een kind bepaalt een belangrijk deel van het schoolsucces. Zaken als ambitie, concentratie en het vermogen tot samenwerken kunnen een positieve, maar ook een negatieve invloed hebben op de ontwikkeling van het kind. Hier ligt vaak de verklaring voor een discrepantie tussen de uitslag op de NIO en de Cito-eindtoets op individueel niveau. Los van deze individuele verschillen kan er ook een relatie tussen IQ en gedrag worden vastgesteld. Kinderen met een laag IQ

zijn vaak minder gemotiveerd om te leren, hebben meer structuur nodig en kunnen minder goed plannen dan kinderen met een hoog IQ.

Er is onderzoek gedaan naar de relatie tussen IQ, cito-scores en het vervolgonderwijs dat een kind volgt. Hieruit kwam het onderstaande beeld naar voren. Voor meer informatie zie bijlage 2, leerlingkenmerken VMBO, HAVO en VWO.

IQ	< 95	96-100	101-107	108-117	>117
Cito	< 523	524-528	529-536	537-544	>545
school	BB	KB	TL	Havo	VWO

In het onderstaande overzicht staan de gemiddelde cito-scores en NIO-scores van de afgelopen vier leerjaren. De vermelde cito-scores zijn de ongecorrigeerde scores. De correctie op IQ kan middels de bovenstaande tabel. De getallen tussen haakjes zijn de kengetallen inclusief de tussentijdse instroom (korter dan 2 jaar op school).

	Aantal leerlingen	NIO – gemiddeld IQ	Cito (ongecorrigeerd)	Relatie cito-Nio
2014	9	96,2	534,2	Gemiddelde cito-score ondanks lage score op NIO
2013	13 (14)	97,3	533,2 (531,7)	Cito-score ligt hoger dan op basis van de NIO-verwacht zou mogen worden.
2012	17	103,1	532,8	Cito en NIO in lijn met elkaar
2011	23 (24)	98,8	532,4	Cito-score ligt hoger dan op basis van de NIO-verwacht zou mogen worden.

Opmerkingen:

2013 – NIO-score is zonder zieke leerling, cito-score tussen haakjes is score inclusief PRO-leerling

In het onderstaande overzicht staan de IQ's van de leerlingen van de Bouwsteen die de afgelopen jaren zijn uitgestroomd uit groep 8.

IQ	< 95	96-100	101-107	108-117	>117
2014	5	1	2	1	
2013	5	4	3	1	
2012	4	4	3	5	1
2011	10	3	4	2	2

Conclusies

* het gemiddelde IQ van de leerlingen van de Bouwsteen ligt onder het landelijk gemiddelde (uitzondering 2012)

* de gemiddelde cito-score ligt onder het landelijk gemiddelde.

* het aantal kinderen met een beneden gemiddeld IQ is groter dan het aantal kinderen met een bovengemiddeld IQ.

*de score op de cito-eindtoets is hoger dan op basis van de IQ-scores van de kinderen verwacht zou mogen worden.

* er is ieder jaar een aanzienlijke groep kinderen met een IQ onder de 95

* er zijn ieder jaar enkele leerlingen met een hoog IQ, zij vormen een minderheid t.o.v. de rest van de groep

Er zijn bij de huidige populatie van de Bouwsteen ook bij een aantal leerlingen IQ-testen afgenomen (WISC). Deze geven het volgende beeld: aandoeningen.

IQ	< 95	96-100	101-107	108-117	>117
	10	1	5	2	2

Aanvulling: Er zijn 5 leerlingen waarbij een V-P kloof is vastgesteld, het VIQ ligt significant hoger dan het PIQ. Er zijn 3 leerlingen waarbij een P-V kloof is vastgesteld, het PIQ ligt significant hoger dan VIQ.

IQ-testen bij leerlingen tijdens hun basisschoolperiode worden afgenomen als de leerkrachten belemmeringen merken in de ontwikkeling van de kinderen. Bij een aantal kinderen is deze belemmering het gevolg van een laag IQ. Bij een deel van de leerlingen blijkt dit echter niet het geval te zijn. Bijna de helft van de geteste leerlingen blijkt een bovengemiddeld IQ te hebben.

Naast het IQ kan ook het gedrag van een kind belemmerend werken voor zijn ontwikkeling. Het objectiveren van de gedragsfactoren kan het best middels de kinderen die gediagnosticeerd zijn door een psycholoog of orthopedagoog. Het gaat hierbij dan om het hele bereik aan sociaal-emotionele problematiek.

Problematieken gediagnosticeerd:

Diagnose	ADHD	PDD-Nos/ASS	PTSS	DCD
	2	3	1	1

Conclusies

* de IQ-scores zijn niet altijd een verklaring voor achterblijvende resultaten van de leerlingen

* er is een aanzienlijk aantal leerlingen met een V/P-kloof of een P/V-kloof

* er is een gering aantal leerlingen met een diagnose op sociaal-emotioneel gebied

* diagnose op sociaal-emotioneel gebied geeft geen objectieve indicatie van de ernst van de problematiek in de context van het kind

Gezinsfactoren

Het NJI onderscheidt drie gezinsfactoren die van invloed zijn op de ontwikkeling van kinderen. De eerste factor is de sociaal economische status. Deze factor heeft grote invloed op het ontwikkelingspotentieel van een kind. Onderzoek heeft aangetoond dat het effect groter is dan van bijvoorbeeld anderstaligheid en/of etniciteit. Ook de opvoedingsprincipes hebben invloed. Gezinnen waarin de kinderen gestimuleerd worden tot ontwikkeling, thuis en op school, hebben een positieve invloed op de ontwikkeling van kinderen. De laatste jaren is het beleid van veel scholen om te komen tot educatief partnerschap met ouders. Hierbij worden ouders gestimuleerd om te komen tot

onderwijsondersteunend gedrag. Het is een manier om enige invloed te kunnen uitoefenen op de gezinsfactoren van een kind. Tot slot zijn er de leefomstandigheden. Zaken als armoede, echtscheiding, verslavingsproblematiek en huiselijk geweld hebben veel effect op kinderen. Zonder een veilige thuisbasis is het voor kinderen lastig om op school tot leren te komen.

Om een beeld te krijgen van de thuissituatie van de kinderen van de Bouwsteen, inventariseren we een aantal kengetallen van de ouders van de Bouwsteen en de inwoners van Finsterwolde.

Een eerste indicator is de weging van de kinderen van de Bouwsteen. Kinderen worden gewogen als beide ouders maximaal een voorbereidende beroepsopleiding hebben gevolgd. Het percentage gewogen leerlingen op de Bouwsteen is 12%. Wel zijn er grote verschillen per groep.

Leerlingenaantallen per groep – 1 mei 2015

	Aantal leerlingen	0,3-leerlingen	Percentage
4-5 jaar	35	5	14%
6-7 jaar	39	2	5%
8-9 jaar	27	4	15 %
10-11 jaar	37	3	8%
12 jaar	3	1	33%
	141	15	11%

Een nauwkeuriger beeld geeft het opleidingsniveau van de ouders van de Bouwsteen. Het opleidingsniveau van de ouders geeft ook een indicatie voor de sociaal-economische status van het gezin. De meeste ouders van de Bouwsteen zijn middelbaar opgeleid. Een derde van de ouders heeft maximaal een VBO-opleiding gevolgd. Het percentage hoogopgeleiden is laag.

Opleidingsniveau ouders De Bouwsteen – april 2015

			April 2015 - aantal	April 2015 - %
Basisonderwijs			2	1%
VBO			51	27%
Mavo-MBO			30-73	54%
Havo-HBO			10-18	15%
VWO-universiteit			0-7	4%
Totaal			191	101%

De school heeft geen zicht op het inkomen en de werkgelegenheid van de ouders van de kinderen. Om ons hiervan een beeld te vormen maken we gebruik van de kengetallen van de gemeente, de GGD en het CBS. We gaan ervan uit dat het beeld van Finsterwolde ook representatief is voor de ouders van de school.

Finsterwolde behoort tot de gemeente Oldambt. De gemeente Oldambt is in 2010 samengesteld uit de gemeenten Winschoten, Scheemda en Reiderland. De voormalige gemeente Reiderland, waartoe Finsterwolde behoort, was een gemeente die zich kenmerkte door veel armoede en een hoge werkloosheid.

Armoedemonitor gemeente Oldambt 2010

De gegevens in deze armoedemonitor hebben vooral betrekking op de gehele gemeente Oldambt. In de armoedemonitor staat dat Oldambt relatief veel kinderen op het sociale minimum kent. Daarbij is het opvallend afwijkend van landelijke cijfers dat het hierbij vaak gaat om armoedesituaties die erg langdurig zijn (> 3 jaar). Er zijn geen kengetallen van de afzonderlijke kernen binnen de gemeente Oldambt bekend. Uitzondering is het percentage minima. In Finsterwolde leeft 12,2% van het aantal huishoudens op of net boven het minimum. Het gemiddelde aantal huishoudens op of net boven het minimum van de gemeente Oldambt is 11,2%. Dit is hoger dan het landelijk gemiddelde.

Het aantal huishoudens dat gebruik maakt van schuldhulpverlening in de gemeente Oldambt is 2,6%. Op basis van dit percentage is het aannemelijk dat 10 procent van de huishoudens aanzienlijke schulden heeft (blz. 41 armoedemonitor).

WMO enquête GGD 2010

In deze enquête zijn de cijfers van 2009 van de voormalige gemeente Reiderland nog opgenomen. Deze geven het volgende beeld:

	Gem. Nederland	Gem. Groningen	Reiderland
Gemiddeld jaarinkomen	24.000	21.200	19.600
Arbeidsongeschiktheid per 1000 inw.	70	76	126
Werklozen per 1000 inw.	44	56	103
Bijstand per 1000 inw.	38	51	80
Huiselijk geweld per 1000 inw.		10,6	13,9
Aantal vastgestelde gevallen kindermishandeling per 1000 inw. (periode 2006-2009, per jaar)		3,3	8,7
Aantal risicokinderen (0-4-jarigen) per 1000 inw. (periode 2006-2009, per jaar)		11,2	15,5

Het is te verwachten dat in Finsterwolde, als één van de vier dorpen van de voormalige gemeente Reiderland, deze zaken van toepassing zijn. Dat betekent dat er relatief veel werkeloosheid is, gezinnen een laag inkomen hebben en dat er een relatief hoog percentage kinderen is met problematiek in de thuissituatie.

Laag inkomensniveau (bron CBS – maart 2012):

Finsterwolde bestaat uit vier wijken: Centrum, Ganzedijk, Hardenberg en Nieuwbouw. Van drie wijken zijn de kengetallen bekend.

	Centrum	Nieuwbouw	Hardenberg
Aantal inwoners/huishoudens	790	440	490
Gemiddeld jaarinkomen in euro's(p.p/huishouden)	25.100	21.200	22.600
Percentage lage inkomens/hoge inkomens	51% - 11%	49% - 8%	55% - 8%

Gemiddelde woningprijs in euro's	146.000	107.000	154.000

Gescheiden ouders

Het landelijk percentage kinderen in een echtscheiding is 9%. Oldambt is een gemeente met relatief veel gescheiden gezinnen (16%) (Bron: CBS jeugdmonitor 2013). In Finsterwolde wonen 24 van de 146 kinderen in gescheiden gezinnen. Dat is 16%, op het gemeentelijk gemiddelde. Dat betekent dat een relatief groot aantal van onze leerlingen opgroeit in gebroken gezinnen.

Gezinnen die gebruik maken van de VKB of stichting leergeld

Landelijk gezien groeit 9% van de kinderen op in armoede. (Bron: CBS jeugdmonitor 2013). Hiervoor wordt het inkomensniveau van de ouders als norm gebruikt. Hier heeft de school geen zicht op. We gaan ervan uit dat ouders die gebruik maken van de VKB dan wel stichting Leergeld of participatiefonds van de gemeente Oldambt onder deze armoedegrens leven. Op de Bouwsteen maken drie gezinnen gebruik van deze voorzieningen.

Conclusies

Weging en opleidingsniveau ouders: het percentage gewogen leerlingen op de Bouwsteen is niet hoog (11%) en daalt gestaag. Veel ouders hebben een MBO-opleiding gevolgd, hun kinderen zijn ongewogen. De verwachting is dat dit percentage de komende jaren verder daalt. Het effect ervan is dat de school minder middelen krijgt voor de formatie en de opbrengstnormen die gehaald moeten worden verder stijgen. Zo'n 20% van de ouders van de Bouwsteen is hoger opgeleid.

Sociaal-economische status: op basis van de opleidingen van de ouders en het gemiddelde inkomen in Finsterwolde kan geconcludeerd worden dat de meeste gezinnen een gemiddelde tot laag sociaal-economische status hebben.

Opvoedingsprincipes: hierover zijn geen kengetallen. De ervaring van school op dit moment is dat veel ouders bereid zijn om school te ondersteunen en te komen tot een vorm van educatief partnerschap. School heeft de afgelopen jaren veel tijd en energie gestoken in het bereiken van educatief partnerschap.

Leefomstandigheden: in Finsterwolde wonen relatief veel kinderen in gebroken gezinnen.

Schoolfactoren

OBS de Bouwsteen is een school met ruim 130 leerlingen. Op basis van dit leerlingaantal kunnen zes groepen gemaakt worden. Dat betekent dat er altijd meerdere combinatiegroepen zijn op school. De meeste groepen zijn rond de 15 kinderen. Dit leidt soms tot knelpunten bij de te vormen combinatiegroepen.

Het schoolgebouw is gebouwd in 2003. Door terugloop in leerlingenaantallen is het een ruim gebouw en staan er een drietal lokalen leeg. Dit is gunstig met het oog op het splitsen van groepen, wel

moeten de kosten die deze leegstand met zich meebrengt goed worden gemonitord.

De school heeft twee verdiepingen, waarbij de onderbouw op de benedenverdieping gehuisvest is en de bovenbouw op de bovenverdieping. De toegankelijkheid van de bovenverdieping is niet optimaal en de school mist een duidelijke zichtbare hoofdingang. De school heeft op de bovenverdieping een mooie gemeenschapsruimte met podium waar uitvoeringen en ouderavonden gehouden kunnen worden.

OBS de Bouwsteen is gevestigd in een multifunctioneel complex. Naast de school zitten de peuterspeelzaal en de bibliotheek in hetzelfde gebouw. Hierdoor kan er goed met de peuterspeelzaal worden samengewerkt en beschikt de school (indirect) over een prachtige boekencollectie. Naast de school staat een sportcomplex met sporthal en zwembad. Dit betekent dat er geen onderwijstijd verloren gaat bij de gymlessen. Voor de school is een ruime parkeerplaats en zijn er sportvelden waar bij mooi weer gesport kan worden.

Sinds schooljaar 2013-2014 wordt op de school een continuooster gehanteerd. Collega's, ouders en kinderen zijn hieraan gewend en over het algemeen functioneert dit goed.

Na een periode van intensief inspectietoezicht en veel personeelwisselingen is er nu meer rust op school. De school is gecertificeerd als Vreedzame School. Dit heeft een gunstig effect op het leerlinggedrag. Daarnaast heeft de school middels "Gouden Weken", ouderpanelavonden en specifiek huiswerkbeleid een intensieve relatie met de ouders opgebouwd.

Het team van de Bouwsteen is een relatief jong team. De meeste collega's hebben een werktijdfactor tussen de 0,6 en 1 FTE. Na jaren van veel wisseling is er op dit moment een stabiel team. De schoolcoördinator en IB-er hebben veel ervaring in hun functie. Een flink deel van de collega's werkt inmiddels een ruim aantal jaren op de school en bijgedragen aan de ontwikkeling van de school. Het team van de Bouwsteen pakt over het algemeen vernieuwingen gemakkelijk en enthousiast op. Men heeft ambitie en wil vooruit. Aandachtspunten zijn het geringe aantal collega's dat les kan geven aan de bovenbouwgroepen, de teamvorming en het percentage LB-functies binnen de school.

Conclusies:

De te vormen groepen en de bezetting van de bovenbouwgroepen zijn een aandachtspunt voor de school. Jaarlijks moet op basis van leerlingenaantallen en groepskenmerken gezocht worden naar een optimale groepsamenstelling.

Het multifunctionele gebouw zorgt voor goede randvoorwaarden voor het onderwijs.

De afgelopen jaren zijn goede vernieuwingen doorgevoerd. Opbrengsten en de ontwikkeling/specialisatie van leerkrachten zijn aandachtspunten voor de komende periode.

Conclusies en aanbevelingen

Aandacht voor opbrengsten. De Bouwsteen zal met minder middelen meer opbrengsten moeten realiseren.

Borgen van ontwikkelingen uit schoolplanperiode 2011-2015: Vreedzame school, ouderparticipatie, aandacht voor cultuureducatie

Inzetten op verdere ontwikkeling van collega's: individueel en als team. Streven naar een stabiele samenstelling van het team van de Bouwsteen.

Inzetten op de onderwijsbehoeften van de leerlingen, in relatie met kindkenmerken en de thuissituatie. Vroegtijdige signalering van belemmeringen in de ontwikkeling van kinderen. Extra aandacht voor de onderwijsbehoeften van kinderen met een disharmonisch intelligentieprofiel.

Aandacht voor de beter presterende leerlingen, bieden van een programma met meer uitdaging, verdieping en verbreding.

Sjoerd Huinink
Fensterwolde